

UNGA FÖRÄLDRAR

EN RAPPORT FRÅN GÖTEBORGS KYRKLIGA STADSMISSION 2016

Kontakt:

Therése Wissö, filosofie doktor, therese.wisso@socwork.gu.se

Maria Bäcklund, enhetschef, 031-755 37 60, maria.backlund@stadsmissionen.org

GÖTEBORGS KYRKLIGA
STADSMISSION

UPPMANING TILL STYRANDE POLITIKER

Med avstamp i den här rapporten vill vi som arbetar med målgruppen unga föräldrar inom Göteborgs Stadsmission peka på följande behov som vi ser samt uppmana styrande politiker att:

- Säkerställa unga föräldrars möjligheter till att fullfölja studier på såväl gymnasie- som högskolenivå.
- Se över nuvarande socialförsäkringssystem så att unga föräldrar inte missgynnas ekonomiskt.
- Skapa fler mötesplatser och sociala arenor för unga föräldrar och deras barn lokalt där de bor.
- Möjliggöra mötesplatser riktade specifikt till pappor och deras barn.

UNGA FÖRÄLDRAR

Våren 2013 blev jag kontaktad av Göteborgs Stadsmission. De hade uppmärksammat att jag skrivit en avhandling om småbarnsföräldrars vardagsliv och ville samtala om en idé de hade. Stadsmissionens ambition var att starta en ny, riktad verksamhet för föräldrar och deras barn i Göteborg, och att erbjuda något som i dagsläget saknades i staden. En sådan verksamhet visade sig vara en gemensam mötesplats för unga föräldrar. Stockholms Stadsmission hade redan slagit in på denna väg och startat en öppen förskola för föräldrar under 23 år och deras barn. Ett första möte våren 2013 blev inledningen på ett spännande samarbete, där jag blev inbjuden att följa med i deras process med att utforma en öppen förskola för unga föräldrar. För mig, som forskare i socialt arbete, har det varit en förmån att få vara med i samtal och diskussioner och se hur verksamheten växt fram, fyllts med innehåll och människor. Det har också varit glädjande att Göteborgs Stadsmission visat intresse för att bidra till en ökad kunskapsbas, och, genom att låta mig intervjua besökare på den öppna förskolan, få veta mer om unga föräldrars tankar och erfarenheter. Stadsmissionen vill också att kunskaperna ska spridas, inte bara inom den egna verksamheten, utan till andra professionella aktörer och beslutsfattare. Den här rapporten kan betraktas som en del av en kunskapande process, där unga föräldrars erfarenheter samlas ihop och presenteras, och där alternativa bilder av "ungt föräldraskap" tecknas. Rapporten visar också på samhällets behov av fortsatt kunskapsinhämtande, för att ytterligare förstå konsekvenser av olika vägar till föräldraskap och dess konsekvenser.

Ett stort tack till de föräldrar som i intervjuer berättat om sina liv och erfarenheter. Utan era berättelser hade denna rapport inte varit möjlig. Tack!

Therése Wissö, filosofie doktor, institutionen för socialt arbete, vid Göteborgs universitet

INLEDNING OCH BAKGRUND

Att bli förälder är för de flesta en betydelsefull händelse i livet, kanske den mest betydelsefulla. Samtidigt är föräldrablivandet inte enbart en angelägenhet för de enskilda föräldrarna. Välfärdsstaten, dess lagstiftning och normer, skapar spelregler för när och hur föräldraskap utformas. Sverige beskrivs i detta avseende ofta som ett framgångsland med höga fertilitetstal och en arbetsmarknad där både mammor och pappor är delaktiga (Esping-Andersen, 1999; Vogel, 2001; Hoem, 2005). Att individer anpassar sig till strukturella villkor, så som föräldraförsäkringens utformning, har bland annat visat sig genom att föräldrablivandet i Sverige successivt har senarelagts. Ökningen av medelåldern har emellertid inte varit jämt fördelad över landet och mammors medelålder vid första barnets födelse varierar med bostadsort, från Pajalas 24 år till Danderyds 32. Ändå antyder forskning att det idag finns en tydlig norm om hur transitionen till föräldraskap ska se ut. Att först utbilda sig, prova olika jobb och sedan etablera sig på både bostads- och arbetsmarknaden upplevs idag som viktiga förutsättningar för att bli förälder (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997; Plantin, 2001; Danielsson, Rogala & Sundström, 2003; Bergnéhr, 2008; Kaufman & Bernhardt, 2012, Wissö, 2012, Plantin, 2012). En studie av svenskar födda 1960 visar bland annat att pågående utbildning har en stark negativ effekt på chansen att bli förälder, det vill säga under pågående utbildning är det inte så många som väljer att få barn (Dahlberg, 2014). Likaså har kraven på "rätt partner" ökat över tid och det krävs att man befinner sig i "rätt fas", "känner sig mogen" och att förhållandet har "pågått länge" innan man bör skaffa barn (Englund, 2005). Men vad händer när man avviker från den utstakade vägen och blir förälder under helt andra betingelser?

I den här rapporten vill vi rikta uppmärksamheten mot en av de grupper som ofta utpekats som extra sårbar; unga föräldrar. Ungdomsstyrelsen har påtalat behovet av ett samlat stöd till unga föräldrar, då de i högre utsträckning saknar gymnasial och eftergymnasial utbildning, arbete, samt har låg ekonomisk standard jämfört med jämnåriga utan barn (Ungdomsstyrelsen, 2009, 2013). Unga föräldrar riskerar att hamna i ett långvarigt utanförskap och svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, en position som även påverkar levnadsvillkoren för deras barn (Ungdomsstyrelsen, 2012). När det gäller ålder, klass och etnicitet i förhållande till föräldraskap kan vi konstatera att många unga som blir föräldrar bor i storstädernas utsatta stadsdelar (Ungdomsstyrelsen, 2011). I Göteborg bor till exempel två tredjedelar av de unga föräldrarna i dessa områden och knappt 50 procent är födda utomlands (år

2010). Liknande siffror framträder också i Malmö. I stadsdelen Rosengård har 58 procent av alla kvinnor, i åldern 20-25 år, barn. Motsvarande siffra för övriga Malmö är 17 procent (Ungdomsstyrelsen, 2011).

Tidigare studier har belyst olika aspekter av att bli ung förälder, så som identitetsskapande (Tryggvason et al, 2012) samt upplevelser och erfarenheter i samband med graviditet och förlossning (Ekéus & Christensen, 2003; Ekéus, 2004). Ungt föräldraskap beskrivs ofta som en riskfaktor med krav på särskilda insatser (Wahn, 2007; Duncan, et al, 2010; Edwards et al, 2010; Ungdomsstyrelsen, 2012; Mills et al, 2013). Hur entydig är denna bild egentligen? I den här rapporten vill vi undersöka variationer inom den grupp av föräldrar som kallas "unga föräldrar".

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med den här rapporten är tvådelat. Dels handlar det om att undersöka erfarenheter av att bli förälder i en yngre ålder än genomsnittet. Hur resonerar föräldrarna kring när föräldraskap är lägligt? Hur positionerar de sig gentemot jämnåriga i omgivningen utan barn, och personer med barn? Hur ser deras villkor ut beträffande ekonomi och boende? Vilka tankar och förhoppningar har de om framtiden vad gäller utbildning och arbete? Dels handlar studien om att undersöka hur besökare uppfattar Stadsmissionens öppna förskola för unga föräldrar och deras barn. Hur kan denna arena förstås i relation till andra sociala arenor som föräldrarna rör sig inom?

I rapporten är begreppet transitioner återkommande för att diskutera övergången till föräldraskap. Rapportens frågeställningar har sin bakgrund i forskning som studerar människors transitioner i ett livsloppsperspektiv (Brannen et al, 2002, Walther, 2006; Elder & Giele, 2009, Stauber, 2010). Transitionsperspektivet problematiserar den moderitetsteoretiska betoningen av ökad individualitet och högre grad av frivillighet och egna val (Nilsen, Brannen & Lewis, 2012). Istället uppmärksammas skärningspunkter mellan individuella val och strukturella omständigheter.

METOD

Innehållet i den här rapporten är en del av forskningsprojektet Olika vägar till föräldraskap. Studien har genomgått etikprövning vid den regionala etikprövningsnämnden i Göteborg. Studien har följt rådande riktlinjer beträffande etiska aspekter i forskning som rör människor, så som

information, samtycke, frivillighet och anonymitet. Utöver denna rapport kommer det empiriska materialet att analyseras och avrapporteras i vetenskapliga artiklar, där frågor om metod och analys kommer att diskuteras mer utförligt. Den här rapporten innehåller enbart en kortare beskrivning av hur materialinsamlingen gått till.

Utformningen av studien har skett i dialog med projektledarna för den öppna förskolan för unga föräldrar och mig som forskare. Tillsammans har vi resonerat om intervjuguiden, hur många som ska intervjuas och hur rekryteringen av intervjupersoner ska gå till. Den öppna förskolan på Drottninggatan är till för unga föräldrar och deras barn. I den här studien har emellertid fokus legat på föräldrarnas tankar och erfarenheter. Datainsamlingen har skett via kvalitativa intervjuer, både individuellt och genom fokusgrupper. Besökarna vid den öppna förskolan har vid olika tillfällen informerats om studien och syftet med den. Intresserade föräldrar har meddelat personalen, vilka i sin tur vidarebefordrat uppgifterna till mig. I samband med besök i verksamheten har jag presenterat mig för besökarna och vid några tillfällen själv frågat föräldrar om intresse av att delta i studien.

Totalt har 15 föräldrar intervjuats. Tre av dessa är pappor, övriga mammor. De individuella intervjuerna har genomförts på en plats vald av intervjupersonen. Många gånger har det skett i samband med öppna förskolans öppettider och intervjun har ägt rum i något angränsade rum. Barnen har ibland vistats tillsammans med personalen på öppna förskolan, ibland har de varit med vid intervjun. Några intervjuer har skett i mitt tjänsterum på Göteborgs universitet och någon intervju har ägt rum på ett café. De individuella intervjuerna har utgått från en intervjuguide, men har utformats som ett samtal. Intervjuerna har spelats in och transkriberats.

Utöver individuella intervjuer har också tre fokusgrupper med föräldrar genomförts. Dessa har leetts av Maja Casén Nylander, student vid Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Detta material har också redovisats i ett examensarbete vid den Psykologiska institutionen (Casén Nylander, 2016). Fokusgrupper är en metod som med fördel kan användas för att studera grupperns åsikter, attityder, tankar och uppfattningar i en viss kulturell kontext (Wibeck, 2000). Fokusgrupper ger möjlighet till inblick i hur kunskap och idéer utvecklas och används, det vill säga de processer som pågår när människors åsikter demonstreras, förhandlas och omformuleras (Morgan, 1998; Brannen et al., 2002). Samtalen i gruppen återspeglar individuella erfarenheter och hur man resonerar kring sina val och tankar om framtiden, men också hur individer förhåller sig till välfärdsstatens stödsystem och kulturella normer rörande föräldraskap. I denna studie har

vi till exempel varit intresserade av att undersöka huruvida det finns några lokala normer i besökargruppen om när föräldraskap är lägligt.

I rapporten återfinns citat från några av de intervjuade föräldrarna, men uppgifter som ansetts vara känsliga eller som kan röja personens identitet har tagits bort. Det går inte att utgå från att intervjupersonernas tankar och erfarenheter är representativa för alla besökare på öppna förskolan, inte heller för alla unga föräldrar i samhället. Här är det viktigt att redan inledningsvis komma ihåg att de som söker sig till den öppna förskolan gör det för att de själva vill. De kan betraktas som en relativt resursstark grupp som kan och orkar ta sig över staden för att möta andra föräldrar.

Intervjuer har också genomförts med personal och projektledare vid den öppna förskolan för unga föräldrar. I dessa intervjuer har personalen fått beskriva sitt arbete, sina erfarenheter och tankar kring verksamheten. Jag har också besökt verksamheten och deltagit i utflykter som anordnats. Vid dessa tillfällen har jag kunnat hålla mer informella samtal med föräldrarna. Det har också varit en sätt för mig att diskutera tankar och reflektioner jag fått via intervjuerna, och att föräldrarna har fått komma med synpunkter på detta.

ÖPPNA FÖRSKOLAN FÖR UNGA FÖRÄLDRAR I GÖTEBORG

På Drottninggatan 33, mitt i centrala Göteborg, ligger Stadsmissionens verksamheter riktade till barn, unga och familjer med bland annat socialt och ekonomiskt stöd, samtalsmottagning för ungasamt en öppen förskola för unga föräldrar och deras barn. Lokalerna renoverades hösten 2013 och när öppna förskolan slog upp dörrarna i januari 2014 möttes besökarna av ett rum som inretts för ändamålet. Det finns ett större matbord för fika och pyssel, soffor och mjuka kuddar, samt diverse leksaker och lekhörnor där barnen kan leka med varandra och med sina föräldrar. Verksamheten håller öppet varje tisdag och fredag mellan klockan 13-16 respektive och 10-13, med undantag för några veckor på sommaren och runt jul. Tre personer, två socionomer och en förskollärare, arbetar i verksamheten och under en period var även en volontär kopplad till verksamheten. Utgångspunkten är att två anställda ska finnas på plats när verksamheten är öppen. Målsättningen är att öppna förskolan i så hög utsträckning som möjligt ska bemannas av personer som är kända av föräldrarna för att skapa förutsägbarhet och goda relationer. Föräldrarna möter ibland också de två personer som

delar på uppgiften att vara projektledare för verksamheten, en psykolog och en socionom. I verksamheten är det betydelsefullt med variation i yrkesbakgrund. Personalen poängterar att verksamheten inte skiljer sig från andra öppna förskolor förutom att man riktar sig till yngre föräldrar.

Projektledarnas huvuduppdrag handlar om att samla ihop och få översikt över det som händer i verksamheten, planera för framtiden både på kort och på lång sikt, samt hålla kontakter med olika samarbetspartners. Projektledarna var de som initierade idén om en öppen förskola och som genomförde ett gediget arbete innan verksamheten startade. Ett stort antal verksamheter i Göteborgsområdet kontaktades för att samtala med professionella aktörer om unga föräldrar, samt kartlägga vad som görs för målgruppen. De som kontaktades var bland annat barnavårdcentraler, barnmorskemottagningar, elevhälsovårdsteam, kommunala öppna förskolor samt Svenska kyrkans öppna förskolor. Slutsatsen var att verksamheter specifikt riktade till unga föräldrar saknades och att flera stadsdelar bedömde att målgruppen inte var tillräckligt stor för att kunna erbjuda en riktad verksamhet. Projektledarna håller fortfarande kontakt med flera av de professionella aktörer som inledningsvis kontaktades, för att sprida information om den öppna förskolan och hålla en dialog i frågor som rör målgruppen. Responsen beskrivs som blandad, där de flesta aktörer uttryckt ett tydligt intresse för dialog, medan andra varit mer avvaktande.

Projektledarna ingår också i ett nationellt nätverk av organisationer och verksamheter som arbetar med unga föräldrar. Nätverket har regelbundna träffar, ungefär en gång per år, för erfarenhetsutbyte och fyller en viktig funktion och att de fått flera goda idéer och inspiration genom att delta. Ett exempel är en förlossningsförberedande kurs som kommer att erbjudas unga föräldrar i Göteborg under hösten 2016.

Den öppna förskolan för unga föräldrar och deras barn har en egen Facebook-sida. Inför varje tillfälle som förskolan är öppen lägger projektledarna ut information om vilka som kommer att jobba den aktuella dagen, om det är några inbjudna gäster som kommer att dyka upp eller om något annat är på gång, så som utflykt eller teater. De som tidigare besökt öppna förskolan och lämnat sitt mobilnummer till personalen får också ett SMS varje vecka med aktuell information. Programmet på öppna förskolan består av tid för fri lek, fika, sångstund och ibland någon inbjuden gäst. Det är personalen som bjuder in gäster till öppna förskolan, gäster som kan ge information och öppna upp för samtal om frågor som berör föräldrar. De har till exempel haft besök av en dietist som har pratat om barn och matvanor. En konsumentvägledare har också varit

inbjuden för att tala om frågor som rör konsumenträtt, till exempel vad du kan kräva från tillverkaren om du köpt en barnvagn som går sönder.

I intervjuer med personalen framkommer att de till övervägande delen anser att föräldrarna som kommer är engagerade i sina barn och att de umgås med sina barn även när de befinner sig i verksamheten. Det handlar alltså inte om att föräldrarna ser verksamheten som en plats där de kan lämpa över ansvaret för barnen till andra vuxna.

VILKA KOMMER TILL ÖPPNA FÖRSKOLAN?

Majoriteten av besökarna på öppna förskolan på Drottninggatan är mammor med barn. Andelen pappor har varit relativt stabil under åren. En del pappor kommer själva med sitt barn, andra besöker förskolan tillsammans med sin partner. Fler pappor har deltagit vid utflykter som skett i öppna förskolan regi, till exempel till Borås djurpark och Nordens Ark. Att mammor besöker öppna förskolor i högre utsträckning än pappor är ett mönster som går igen i liknande verksamheter. En kunskapsöversikt om besökare på öppna förskolor vid familjecentraler visar att den genomsnittliga besökaren är en svenskfödd kvinna med ett eller två barn (Enell, 2007).

Det krävs ingen formell registrering av besökarna på den öppna förskolan. Tanken är att verksamheten är frivillig och kostnadsfri och att föräldrarna och deras barn ska känna sig välkomna precis som de är. Med tiden har personalen dock utvecklat något mer strukturerade rutiner i samband med att en förälder besöker verksamheten för första gången. Erfarenheten har visat att det är bra att via ett inledande samtal få viss information om personen och hur de hittat till verksamheten. Det handlar om ett informellt samtal som personalen har under den tid som förälder och barn är i lokalen. Tanken är att personalen kan berätta om verksamheten och även ge information om annat stöd som kan erbjudas inom Göteborgs Stadsmission. Samtidigt får föräldern möjlighet att berätta om sina eventuella förväntningar, hur man hittat hit och erfarenheter av liknande verksamheter. För att kunna planera och göra analyser av verksamhetens måluppfyllelse innebär samtalet också en möjlighet till information om vilka som kommer till verksamheten, så som ålder på besökarna, var de bor och ålder på barnet.

Personalen för statistik över antalet besökare vid varje tillfälle och även antalet unika besökare totalt. Antalet

	2014	2015	2016 (t.o.m. 1/11)
Antal besök totalt:	130	530	655
Antal unika besökare:	18 mammor 4 pappor 20 barn 5 annan betydelsefull vuxen	35 mammor 8 pappor 51 barn 15 annan betydelsefull vuxen	33 mammor 6 pappor 38 barn 17 annan betydelsefull vuxen

besökare i verksamheten har ökat successivt. När den öppna förskolan för unga föräldrar öppnade i januari 2014 var antalet inledningsvis mycket blygsamt, med ingen eller någon besökare vid varje tillfälle. Flera av dessa besökare hade via media fått kännedom om den nystartade öppna förskolan.

Fram till november 2014 hade verksamheten enbart öppet på tisdagar. Därefter utökades öppettiderna till att också innefatta fredag förmiddag. I början var det framför allt tisdagseftermiddagarna som var välbesökta, medan det bara var någon enstaka besökare som kom på fredagar. Mot slutet av höstterminen 2015 blev fördelningen mer jämn, och det var till och med så att det var något fler besökare på fredagar. En tänkbar anledning kan vara ett nytt inslag som infördes på fredagar, då Stadsmissionen bjuder på lunch i det egna caféet. Detta har blivit mycket uppskattat bland föräldrarna.

I snitt har den öppna förskolan ungefär 10-12 besökare per tillfälle. Personalens uppfattning är att det finns en stadig grupp av besökare som består av 8-9 familjer. Sedan finns det föräldrar som kommer lite då och då, och mer under vissa perioder. Personalen anser att de vana besökarna är bra på att välkomna nya föräldrar och att det finns en positiv nyfikenhet och öppenhet i gruppen. Barnens åldrar och antalet barn per förälder varierar. De yngsta barnen är bara några månader gamla, medan de äldsta barnen är i 5-6-årsåldern. Det vanligaste är att föräldrarna har med sig ett eller två barn till öppna förskolan, men det finns även föräldrar med fler barn. Några föräldrar är "återvändare", det vill säga att de besökte den öppna förskolan med första barnet. Sedan kan de ha gjort ett uppehåll med anledning av studier eller arbete, för att sedan återvända till verksamheten i samband med att ett nytt barn fötts och en ny period av föräldraledighet. Personalen framhåller att det krävs ett kontinuerligt arbete med att sprida information om verksamheten med tanke på att de som besöker verksamheten helt plötsligt kan befinnas sig i en annan situation,

med studier eller arbete, vilket gör att de inte längre kan gå till öppna förskolan.

När öppna förskolan för unga föräldrar och deras barn öppnade var tanken att verksamheten skulle finnas till för föräldrar i åldrarna 15-23 år. Det är inte helt enkelt att avgränsa vem som räknas som ung förälder. I vetenskapliga studier skiljer det sig ofta åt hur en ung förälder definieras (Berrington et al, 2005). Ofta är det emellertid den biologiska åldern som är i fokus. I flera av Ungdomsstyrelsens rapporter studeras unga föräldrar i åldern 15-19 år. Samtidigt visar studier att även föräldrar över 20-årsstreckets många gånger uppfattas som en ung förälder. Majoriteten av besökarna på öppna förskolan för unga föräldrar är mellan 21-24 år. Under de år som verksamheten har varit igång har knappt 10 besökare varit yngre än 20 år. De yngsta besökarna har varit 16 år. Den övre åldersgränsen har diskuterats i personalgruppen, till exempel hur man ska förhålla sig till besökare som är 21-22 år när de kommer första gången, men som med tiden hinner passera både 23- och 24-årsstreckets. Numera utgår man från principen att det avgörande är den ålder föräldern befann sig i när första barnet föddes. Avvek man då från normen genom att vara yngre än genomsnittet, då kan känslan av att vara ung förälder sitta i även när man blir äldre, eftersom man alltid kommer att vara yngre än andra föräldrar i förhållande till sitt barn.

Stadsmissionens öppna förskola för unga föräldrar har ett stort upptagningsområde, vilket innefattar både Göteborg och dess kranskommuner. Det finns en stor geografisk spridning bland dem som besöker öppna förskolan och det finns de som åker ganska långt för att komma till verksamheten. Det finns även besökare från kranskommunerna. Om man ser till den samlade statistik som finns om unga mödrar i Göteborg kan man konstatera att andelen födda utanför Sverige ökar. För fyra år sedan var omkring 45 procent av de unga mammorna födda utomlands. Idag är siffran ca 70 procent. Det avspeglas inte helt på öppna

förskolan, där majoriteten är födda i Sverige. Personalen bedömer att de flesta som besöker verksamheten kan tala svenska i sådan utsträckning att de kan hänga med i samtal. Det språk som talas av personalen är svenska, och engelska om personen inte kan svenska. Någon av besökarna har uttryckt att en anledning till att de besöker verksamheten är för att träna på och lära sig svenska genom att prata med andra besökare och personalen. Personalens uppfattning är att även de personer som inte talat svenska har verkat nöjda och återkommit, vilket ses som ett tecken på att de får ut något av att delta.

FAMILJESITUATION OCH SOCIALT

NÄTVERK

De intervjuade föräldrarna har fått barn inom heterosexuella relationer och de allra flesta är vid intervjutillfället sammanboende med barnets andra förälder. En av de intervjuade personerna har separerat från sin partner och lever ensam med barnen. En annan förälder bor ensam då partnern studerar utomlands. Vid intervjutillfället har alla föräldrar i studien eget boende. Några av mammorna berättar att deras partner hade en lägenhet och att de flyttade dit direkt från föräldrahemmet. Andra har letat och hittat lägenheter genom privata hyresvärdar och kommunala bostadsbolag. Svårigheten att få den första egna bostaden medförde att några av de intervjuade föräldrarna fick bo hemma hos sina egna eller partnerns föräldrar när första barnet föddes. Detta gav upphov till konflikter och irritation i vardagslivet. De intervjuade personerna har upplevt att de egna föräldrarna la sig i, både i frågor som gäller barnen och hur de ska skötas, men också kring vardagslivet i storfamiljen så som rutiner kring matlagning, städning och tvätt. Att flytta hemifrån och ha en egen lägenhet betraktas som en viktig del i transitionen till föräldraskapet.

Ett fåtal av de intervjuade föräldrarna bor i bostadsrätt, men de flesta bor i hyresrätt i olika delar av Göteborg eller i en kranskommun. Ingen av dem beskriver sin nuvarande bostad som "drömbostad". Flera anser att de är trångbodda, andra är mer oroad över det område de bor i, att det finns en social problematik där som gör att de inte anser att området är en lämplig uppväxtmiljö för barnen. Familjens ekonomi medför dock begränsade möjligheter att flytta till ett mer eftertraktat område inom Göteborg. Flera av de intervjuade föräldrarna berättar att de överväger att flytta längre bort från staden, och beskriver både för- och nackdelar med en sådan eventuell flytt.

Även om de intervjuade föräldrarna inte vill bo hemma

hos sina egna eller partnerns föräldrar är det välkommet att få hjälp med barnpassning. Tidigare studier om unga föräldrar har visat på vikten av ett starkt socialt nätverk, kanske mor- och farföräldrar, vilka kan bidra med trygghet och stabilitet både till föräldrar och deras barn (Tryggvason, 2012). Många av de intervjuade föräldrarna uppger att de är nöjda med det stöd de fått från sitt sociala nätverk både i samband med graviditetsbeskedet, men också efter barnet fötts. Det är framför allt egna föräldrar och syskon som är de främsta stödpersonerna, men även vänner kan fungera som känslomässiga och praktiska avlastare. En del intervjuade föräldrar beskriver att vänner, vilka befinner sig i liknande situation, det vill säga har fått barn vid ungefär samma tidpunkt, blivit som en del av familjen.

ÅLDER OCH SYSSELSÄTTNING

VID GRAVIDITETSBEKEDET

Tidigare studier har visat att unga mammor i regel är yngre än unga pappor. Unga fäder är vanligtvis tre till fem år äldre än unga mödrar (Hettler, 2000) och den unga pappan befinner sig ofta i 20-årsåldern. De föräldrar som besöker öppna förskolan på Drottninggatan följer detta mönster. Mödrarna har i regel varit i sena tonåren eller precis runt 20-årsstecket i samband med första barnets födelse, medan fäderna varit några år äldre. Många av papporna har haft någon form av anställning vid tidpunkten för första barnets födelse, medan mammorna inte etablerat sig på arbetsmarknaden. Flera av de intervjuade mammorna hann avsluta sina studier på gymnasiet innan barnets födelse, något de poängterar som väsentligt. Huruvida man gått ur gymnasiet eller inte är en faktor som de intervjuade föräldrarna själva lägger vikt vid när det gäller hur övergången till föräldraskapet går till.

Det var skönt att jag hann färdigt så jag inte behövde tänka på det, hur man skulle kunna gå i skolan samtidigt som man hade barn (intervju, mamma).

Liknande citat återkommer flera gånger, vilket kan ses som att det finns en uppfattning att det är svårt att kombinera föräldraskap med studier på gymnasiet. Denna bild bekräftas av de intervjuade föräldrar som fått barn under gymnasietiden. Ungdomsstyrelsen har påtalat att samhället behöver bli bättre på att fånga upp elever som får barn och hjälpa dem att slutföra gymnasieutbildning med fullständiga betyg. De föräldrar som intervjuats i denna studie uttrycker viss besvikelse över hur utbildningsväsendet mött

deras behov. De fick ta studieuppehåll i samband med förlossningen, men de intervjuade föräldrarna har haft olika önskemål om hur studierna skulle återupptas. Någon ville tillbaka till sin gamla gymnasieskola, med kända lärare och kamrater. Andra hade föredragit att få slutföra gymnasie-studierna genom andra utbildningsformer.

Jag ville ju börja på Komvux direkt, men jag fick ju inte det för man får inte börja på Komvux förrän den hösten man fyller 20. Och de kunde inte ge mig någon dispens för att börja tidigare. Jag ville ändå göra något och så hörde jag talas om on-line gymnasiet Angered för dem som inte kan gå i skolan av olika anledningar. Så jag började där. Det var ju väldigt slapt. Läste två kurser på två år. Inga krav, inga deadlines. Kändes väldigt lätt. Men det var ju bra på det viset att jag fick studiebidrag (intervju, mamma).

Kvinnan i citatet ovan säger att för henne var kontakten med de gamla klasskamraterna inte viktig att bibehålla. Hennes önskan om att få börja på Komvux, snarare än att gå i gymnasiet, kan tolkas som att föräldrablivandet gjort att hon identifierat sig som vuxen och därmed känner att Komvux är en mer passande arena.

För papporna har föräldrablivandet inte inneburit ett lika självklart avbrott i den dagliga sysselsättningen, oavsett det handlar om arbete eller utbildning. En av de intervjuade papporna har inte tagit något studieuppehåll från sina högskolestudier, utan har sett det som en fördel att han kunnat vara hemma relativt mycket med sitt barn. Även om det heter heltidsstudier menar han att det finns hel del frihet och därmed möjlighet att vara hemma.

Några av mammorna i studien hade också hunnit påbörja högskoleutbildning när de fick barn och begärde studieuppehåll. En av dem berättar att hon blev lovad att behålla utbildningsplatsen i ett år. När ett år hade passerat kände hon sig inte redo att återuppta studierna och hon ville fortsätta att vara föräldraledig. Det medförde att hon förlorade sin utbildningsplats. Samtidigt som hon tycker att skolans regler i detta avseende var stelbenta och kan ifrågasättas, blev det ett sätt för henne att ta ett beslut om utbildningen var "rätt" för henne.

Efter gymnasiet var jag så inställd på att jag måste utbilda mig. Jag tycker att utbildning är jätteviktigt. Så för mig var det mer så att jag ville ha en högskoleutbildning, och jag valde inte den så mycket utifrån intresse eller att jag hade någon dröm om att jobba med detta. Men nu har jag insett att jag behöver komma fram till vad det är jag egentligen vill, och det är ju ingen bråd-

ska. Jag är ju bara 23 år. Jag kanske jobbar lite istället och fortsätter fundera, och sen välja en utbildning som jag verkligen är intresserad av (intervju, mamma).

Just det här citatet utmärker sig i intervjumaterialet. Av de intervjuade mammorna är det inte någon annan som lika tydligt uttrycker att framtida utbildning och yrkesliv i första hand handlar om att hitta något de verkligen brinner för. Även om mammorna har uppfattningar om vad de skulle kunna vara intresserade av, så är min tolkning att de i första hand planerar sin framtida sysselsättning utifrån rollen som förälder, snarare än utifrån drömmen om en viss karriär. När det gäller utbildning är det till exempel flera som har erfarenhet av och som planerar distansutbildningar, och att själva utbildningsformen spelar en avgörande roll. De ser fördelar med den typen av studier eftersom de kan studera på kvällar när barnen har gått och lagt sig. På det viset kan de skaffa sig en utbildning samtidigt som de är hemma mycket med barnen. I valet av utbildning väger de också in situationen på arbetsmarknaden och de vill helst genomgå en utbildning där sannolikheten att få jobb efter avslutade studier är hög. En ytterligare faktor som spelar in är arbetstider i relation till familjelivet. Det är inte någon av de intervjuade mammorna som säger sig vilja arbeta heltid. De vill kunna arbeta deltid och ha arbetstider som är kompatibla med partners arbetstider och vara hemma mycket med barnen. Många av de intervjuade mammorna säger att de inte funderar så mycket på sitt framtida yrkesliv utan tar dagen som den kommer. De ser det som en fördel att få barn innan de kommit in i karriären och menar att de har en förmåga att befinna sig i nuet. Genom att inte ha en karriär slipper de stressas av krav från chefer eller arbetsledare att snabbt komma tillbaka till arbete, och de behöver inte heller oroas över att föräldraledigheten medför att man halkar efter eller tappar i kompetens. Hos några intervjuade mammor finns det en stress, även om den inte är ständigt närvarande, över det finns saker som de förväntas göra. Man "ska" utbilda sig och man "ska" hinna göra en massa saker för att förverkliga sig själv, och att föräldraskapet i andras ögon utgör ett hinder för detta.

Antalet intervjuade pappor i studien är mycket få och det är inte möjligt att uttala sig om generella könsskillnader, men mönstret att välja arbete utifrån föräldraroll framträder inte i intervjuerna med pappor. Å andra sidan kan man se att även papporna relaterar arbete till sitt föräldraskap, men kanske snarare att utifrån sitt yrkesval har man olika möjlighet att vara delaktig i familjelivet. En av de intervjuade papporna berättar till exempel om att han gillar att läsa bloggar skrivna av personer som är yrkesverksamma inom hans blivande bransch. Han tycker det är särskilt roligt att

läsa bloggar som är författade utifrån yrkeslivet, men där det egna faderskapet också skymtar fram, vilket ger en bild av att det går att kombinera en framgångsrik karriär med att vara pappa.

Man läser om pappor då som styr sina arbetstider själva och kan vara hemma när ungarna kommer hem, kunna följa med på fotbollsträning och så. Så skulle jag vilja ha det. Jobba intensivt men kunna styra mina tider (intervju, pappa).

Barnen är viktiga och har en självklar plats i de intervjuade pappornas liv, men förvärsarbetet ges en viktigare roll i livet jämfört med mammorna. I pappornas berättelser framkommer också mer tankar om att arbete handlar om att ta ansvar och möjligheten att försörja familjen.

EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Tidigare studier har visat att ekonomiska förutsättningar påverkar föräldraskapet på olika sätt. Att leva med begränsad ekonomi kan skapa oro och stress, både över hur pengarna ska räcka till det som anses vara mest nödvändigt, men också att det saknas ekonomiskt utrymme för barnens fritidsaktiviteter och familjeutflykter (Sandbaek, 2009). Tillgången till ekonomiskt kapital påverkas i sin tur av en rad faktorer, så som överföringar av kapital mellan generationer (Bourdieu, 1986). Den svenska välfärdsstaten har dock strävat efter att skapa jämlika villkor för föräldrar genom en omfattande föräldraförsäkring som ser till individen utan att ta hänsyn till familjens samlade tillgångar. Sett ur ett internationellt perspektiv är den svenska föräldraförsäkringen unik, genom att den är könsneutral, den är relativt omfattande i tid och den betraktas också som generös. Den ersättning som utgår till föräldrar, föräldrapenningen, beräknas på den inkomst som föräldern hade innan barnets födelse, men det finns också en lägstanivåersättning till de föräldrar som inte har någon sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrapenningen kan därför variera mycket mellan olika föräldrar, även om det finns ett övre tak och en undre gräns.

Som tidigare nämnts kan man se föräldraförsäkringen som en tydlig statlig styrning för när föräldraskap ska infalla. Eftersom ersättningen baseras på dina tidigare inkomster från lönearbete bör du vara etablerad på arbetsmarknaden. Vissa grupper har svårare att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden, så som till exempel unga personer, personer som saknar högre utbildning och personer som tillhör etniska minoritetsgrupper (se till

exempel OECD, 2013; Klinthäll & Urban, 2014). Dessa grupper riskerar också att bli ekonomiskt lidande när de får barn. Bland de intervjuade föräldrarna är det många som inte har haft någon sjukpenninggrundande inkomst (SGI) vid barnets födelse och därför enbart fått ersättning enligt lägsta nivå. I intervjuerna har jag ställt frågor om hur föräldrarna själva upplever sin ekonomiska situation, både under den första tiden som nyblivna föräldrar, hur det ser ut idag och hur de tänker om framtiden.

Ska jag vara ärlig så var det inte svårt alls. Vi fick pengarna att räcka. Det var ju fördelen med att komma direkt hemifrån. Vi började ju på noll. Vi hade ju inga dyra vanor eller lån. Vi hade bil. Men, vi hade liksom inte några krav på att ha en massa grejer eller dyra barnvagnar eller allt vad det kan vara. Vi kände att vi kunde skapa våra utgifter utifrån vår situation (intervju, mamma).

Många av de intervjuade föräldrarna tonar ner konsekvenserna av den begränsade ekonomin. Argument som handlar om att man bor billigt och inte har lagt sig till med några dyra vanor har varit återkommande. Många har också fått ekonomisk stöttning från egna föräldrar eller syskon, till exempel genom gåvor eller lån.

Jag sparade mycket pengar när jag jobbade. Jag sparar fortfarande pengar, även om vi har små inkomster. Så jag sparar och köper på extrapriser. Det går bra tycker jag. Sen är jag väl kanske lite dålig på att köpa saker och kläder till mig själv. Allt går ju till barnen. Och så sitter jag här med trasiga skor (skrattar). (intervju, mamma).

De föräldrar som uttrycker mest irritation över nuvarande regelsystem för ersättningar är de som varit nära att uppnå villkoren för SGI, där det bara saknats några dagar.

För min flickvän saknades det bara 20 dagar. Hon hade haft ett avbrott på grund av att vi flyttade från en del av landet till en annan, och det dröjde några dagar här innan hon fick börja på sitt nya arbete. Det innebar att hon när barnet föddes bara fick lägstanivå de första 90 dagarna. Och då kan man tycka att... Ja, det var ju inte så att hon legat hemma på soffan eller så, utan mer att det var omständigheter och jag skulle börja plugga här som gjorde att vi flyttade (intervju, pappa).

Et argument som ofta framkommer när "faran" med låga inkomster på grund av deltidsarbete eller långvarig bortavaro

från arbetsmarknaden diskuteras är risken att bli en "fattig-pensionär". De intervjuade föräldrarna berättar att det här är också något som de får höra och att de har blivit varnade för vad som kan ske i framtiden om de inte börjar jobba, och helst jobba heltid. Samtidigt konstaterar de att det här argumentet inte får dem att ändra inställning.

Mamma 1: Jag lever nu. Jag bryr mig inte om vad som händer om 40 eller 50 år. Det får jag ta då.

Mamma 2: Så tänker jag också. Dessutom så kanske man ändå tycker att det var värt det. So what, jag är en fattig pensionär men jag levde ett rikt liv utifrån mitt perspektiv (ur fokusgrupp, mammor)

BESÖKARNAS ERFARENHETER OCH TANKAR OM ATT VARA EN UNG FÖRÄLDER

Det är flera av de intervjuade föräldrarna som uttrycker att föräldrablivandet tydligt har markerat en övergång till ett mer vuxet liv, något som noterats både av dem själva och av jämnåriga utan barn. En av de unga papporna i studien hade precis påbörjat studier på högskolan när han fick reda på att han skulle bli pappa. I intervjun samtalade vi om reaktioner från studiekamrater angående att bli och vara pappa.

Ja, när man går på högskolan då är det ju tillfällen då man vill att folk ska tycka att man är kul, när de får höra att man är pappa så tänker dom kanske att jag är lite tråkig. Att man inte har lika mycket tid att umgås och göra saker med kompisar. Den största skillnaden när man blir förälder det är väl att man tar mer ansvar, känner sig som mer ansvarig, även i kompisgruppen tror jag. Mer ansvarfull, mer planerande, man glömmer inte grejer lika mycket längre, mer ordningsam. Man skulle kunna säga att man blir mer vuxen (intervju, pappa).

Ett återkommande tema i intervjuerna är behovet av nya sociala kontakter när man blivit förälder eftersom gamla kompisar utan barn tenderar att försvinna. Detta framställs som en ömsesidig process och det handlar inte bara om att barnlösa kompisar drar sig undan, utan också att de intervjuade föräldrarna väljer att inte umgås med dem. Detta görs både med hänvisning till kompisarna; "det är ju inte så kul för dem att hänga med mig och mina barn, vi kan

ju inte göra samma saker och på samma villkor". Men det handlar också om att känna sig mer vuxen och inte längre vara intresserad av samma saker som tidigare.

Samtidigt som de nyblivna föräldrarna upplever att de nu på allvar tagit steget in i vuxenvärlden, och av sina jämnåriga betraktas som "tråkiga och ansvarsfulla", är det inte alltid de bemöts som vuxna av omgivningen. Ett återkommande tema i intervjuerna är känslan av att bli ifrågasatt i sitt föräldraskap på grund av sin ålder och att gång på gång behöva förklara och försvara varför man valt att bli förälder.

Förälder 1: Alltså den frågan får vi ofta om det är, om var han planerad, 'var det meningen att han skulle komma?'

Förälder 2: Vad är det som är så viktigt med det då?

Förälder 3: Jag tycker också, om man, jag tycker också det är lite oförskämt, alltså okej om man känner någon väldigt väl, typ bästa vännen, men folk som man inte känner, man frågar ju inte om ett barn är planerat

Förälder 1: Men jag tror inte att äldre föräldrar får den frågan så ofta heller, när man är klar med jobb och bostad

Förälder 2: För jag har säkert fått den frågan 5-10 gånger nåt sånt där

Förälder 1: Jag får den frågan varje gång när jag ska säga vad jag gör, bara för jag inte är klar med skolan när jag har en halv termin kvar

Förälder 2: Men tycker inte du det är lite oförskämt att säga så

Förälder 1: Jo det är det ju

Förälder 3: Jätteoförskämt. Och den frågan får alla yngre föräldrar och det får inte äldre, tror jag inte, om de inte lever i en speciell situation, den frågan får inte äldre

Förälder 2: Så himla tråkigt att folk bara ska förutsätta att bara för att man får barn tidigt så får man en massa misstag. Alltså det är liksom, vadå misstag också, jag vet att de har uttryckt sig så också, "Var hon ett misstag?", man bara alltså "är du dum i huvudet eller? Vadå ett misstag, det är mitt barn".

Förälder 3: Eller någon gång "Tänkte ni eller funderade ni på att göra abort med nåt av barnen?"

Förälder 2: Men hallå!

Förälder 3: Det är jättekonstigt (fokusgrupp, mammor)

Det här leder in på frågan huruvida föräldraskapet är tajmat eller inte, och vad "rätt tajming" egentligen innebär. De intervjuade föräldrarna är medvetna om att deras

tidpunkt för föräldrablivandet går på tvären mot vad som anses vara det bästa eller mest lämpliga. Samtidigt reflekterar de över och ifrågasätter idén med vad som egentligen är ett rätt tajmat föräldraskap.

När vi fick veta att vi skulle ha barn, det kändes bara som, rätt. Man har alltid velat ha barn, det går ju inte att tajma det helt rätt, då skulle man ju vara 40 år, och det vill man inte. Och vi vill ju ha fler barn. Nej, det går ju inte att tajma, eller finns rätt tajming för någon egentligen? När man väl har fått ett bra jobb, ja då kanske man vill ha ett nytt jobb. Nej, det kändes som att det inte finns något perfekt läge att få barn. Men är ju klok och vis när man är 40, och är säker en jättebra förälder, men jag vill vara en lite roligare förälder (intervju, pappa).

Det här citatet är ett av flera liknande resonemang som förekommer i intervjuerna. Det är intressant att föräldrarna å ena sidan vill frigöra sig från stereotypa föreställningar om ålder i relation till föräldraskap, men å andra sidan kan de ha en relativt klar uppfattning om hur "äldre föräldrar" är. Berättelserna visar emellertid att de unga männen och kvinnorna ifrågasätter bilden av vad som räknas som ett tajmat föräldraskap, och att de vill vara med och omforma bilden av ungt föräldraskap som om det skulle vara något otajmat. De intervjuade föräldrarnas väg till föräldraskap har sett lite olika ut, men det är inte någon av dem som identifierar sig med att ha varit en oansvarig ungdom som inte skyddat sig mot graviditet eller utsatt sig för andra risker. Många säger att de inte varit personer som "festat" eller levt på ett sätt som skulle vara ohälsosamt eller riskfyllt. Flera av de intervjuade mammorna menar att föräldraskap var något de diskuterat med sin partner.

Vi visste ju att vi båda ville ha barn, och att vi ville ha barn med varandra. Så det var vi på det klara med. Sen hade vi väl tänkt vänta kanske fem år eller så. Jag hade nog tänkt att det skulle vara i en viss ordning, alltså utbilda mig färdigt och jobba. Och skaffa en större lägenhet. Så det här med lägenhet var nog det som blev mest panikartat när jag blev gravid "vi måste hitta en större lägenhet". Så det gjorde vi till slut. Vi flyttade två veckor innan barnet kom (intervju, mamma).

Några av de intervjuade mammorna säger att de alltid har velat bli förälder och att de hade en tydlig önskan om att få barn tidigt. För andra kom graviditeten mer som en överraskning. De intervjuade papporna berättar alla om förvåning och att beskedet om graviditet var lite chockartat.

Vi hade pratat om det, men sagt att vi skulle vänta. Men vi ville båda ha barn. Så när hon berättade, det var inte jätteskutt av hopp och glädje. Det var många tankar. Jag tänkte nog mest på mig själv just då. "Nu kommer man inte få lika mycket tid att spela dator, hur ska det gå med skolan, mindre tid för sig själv". Men det är inget jag ångrar. Vi snackade med andra som pluggar och har barn, typ kompis till kompis. Det verkade ju funka det också. Vi tänkte att, ja vi löser det. (intervju, pappa).

Men det finns även intervjuade mammor som beskriver graviditeten som oväntat och omtumlande.

Det var som en chock. Jag trodde inte att jag vara gravid. Jag blev väldigt orolig. Ska jag klara av det här, är jag redo, vad ska alla andra tänka, vad ska mamma säga? Ja, det var en massa tankar. Och det var nog det här med åldern som skrämde mig, att jag var ung och att det inte riktigt är så det ska gå till (intervju, mamma).

Det är bara ett fåtal av de intervjuade föräldrarna som berättar om starka negativa känslor i samband med graviditetsbeskedet och där beslutet att fullfölja graviditeten och bli förälder var svårt att fatta. Detta kan ses som ett tecken på att den rådgivning i form av abortsamtal som idag erbjuds till gravida kvinnor och deras partners fungerar väl och att de barn som faktiskt kommer till världen i hög grad är önskade. Men det kan också tolkas som att när barnet väl är fött så kan det vara svårt att erkänna både för sig själv och för andra att man vid en tidpunkt hade tanken på abort.

BESÖKARNAS UPPLEVELSER OCH TANKAR OM ÖPPNA FÖRSKOLAN

De intervjuade föräldrarna är genomgående mycket positiva till den öppna förskolan för unga föräldrar. Flera av dem har besökt andra öppna förskolor med stort antal besökare och större lokaler och upplevt dem som röriga och där ljudvolymen tenderar att bli hög. Det kan också vara svårt att känna sig sedd och välkommen där. Den öppna förskolan för unga föräldrar och deras barn lyfts fram som en liten och hemtrevlig lokal med lagom antal besökare. Det medför att de lätt får kontakt och lär känna andra besökare och personalen. Flera uttrycker att det känns som "en plats för oss".

Kontakten med personalen upplevs också som positiv. Föräldrarna känner sig sedda och bekräftade av personalen. Det är ingen av de intervjuade föräldrarna som har känt sig förminskad eller ifrågasatt i sitt föräldraskap. Personalen på öppna förskolan beskrivs som en resurs, någon att samtala med och som ordnar trevliga aktiviteter för barnen. Gemensamma utflykter till Alfons Åbergs hus och Borås Djurpark har varit uppskattade, men även sådant som sker i öppna förskolans lokaler, t ex barnteater och musik.

De intervjuade föräldrarnas åsikter om värdet av inbjudna gäster som informerar om olika frågor går lite isär. En del tycker att informationen varit bra och ser tillfällena som tecken på att personalen vid öppna förskolan vill att de ska få så goda förutsättningar som möjligt i sitt föräldraskap. Andra uttrycker att träffarna kanske inte varit dåliga, men överflödiga.

Den informationen som du får då kan man ju hitta på nätet eller få på annat håll. Det känns om lite slöseri med tiden (intervju, mamma).

Det är också fler av de intervjuade föräldrarna som känt att de inbjudna gästerna talat till dem som om de inte har någon koll och behandlat dem som ovetande. Hur föräldrarna reagerar och hanterar detta varierar. En del rycker på axlarna och tycker inte att det spelar någon roll, medan andra blir irriterade över bemötandet. Även i andra situationer utvecklar föräldrarna olika strategier för att hantera ovälkomna råd. Några menar att de knappt fått några råd och tror att det beror på att de utstrålat självsäkerhet eller på något vis inte varit mottagliga för råd som man inte uttryckligen bett om. Råd från de egna eller partners föräldrar är dock sällan uppskattade, om de inte själva bett om dem. En slutsats är att det är viktigt för föräldrarna att få känna sig kompetenta och tillräckliga i sitt föräldraskap. Unga föräldrar befinner sig i en situation där de är än mer exponerade för det omgivande samhällets välvilja att hjälpa dem tillrätta i sin nya situation som föräldrar. I studier om föräldraskap är det vanligt att föräldrar uttrycker irritation över situationer där de får råd som de inte bett om, råd som de upplever är omoderna eller går emot den egna övertygelsen. Det behöver inte heller vara så att råden är "fel", men att man helt enkelt inte vill ha råd om man inte uttryckligen ber om det.

ÖPPNA FÖRSKOLAN – EN AV MÅNGA SOCIALA ARENOR

Idén med mötesplatser och gruppverksamheter för föräldrar har varit ett viktigt inslag i det generella stöd till föräldrar som funnits i Sverige sedan slutet 1970-talet. Den föräldrautbildning som alla förstagångsföräldrar i Sverige erbjuds sedan 1978 bygger på tankefiguren att det är bra för föräldrar att träffa andra som är i samma situation, och att genom att lära känna varandra och dela erfarenheter, skapa ett större socialt nätverk samt få ökad trygghet i föräldrarollen. Samhällets ambition att skapa sådana arenor är emellertid inte alltid så lätta att realisera och det är inte givet att föräldrar känner sig hemma, något som följande citat belyser.

Intervjuare: Om du tänker tillbaka på den första tiden som förälder, vad är det du minns då?

Mamma: Jag var väldigt ensam. Det är så jag tänker om mig själv. Jag var 18 år och väldigt ensam. Jag gick runt där i bostadsområdet med min barnvagn och ibland besökte jag öppna förskolan som fanns där jag bodde, men jag kände mig inte hemma där. Det var ingen som såg mig. Min man jobbade mycket och var bortrest mycket. Nej, minns mest ensamheten, även om jag hade familj och så som ställde upp om jag behövde hjälp, men vardagen var väldigt ensam (intervju, mamma).

De som går till öppna förskolan för unga föräldrar delar uppfattningen att det finns en styrka i att möta och träffa andra i samma situation. De har också varit aktiva i att söka efter grupper och verksamheter som riktar sig till föräldrar och deras barn. I vissa fall är det en kompis eller partner som sett eller hört talas om verksamheten och tipsat dem, eller bjudit in dem. Intervjuerna visar att behovet av att delta i gruppverksamheter kan variera, inte bara mellan individer, utan också över tid.

Alltså första året, då var jag ju mest hemma. Jag tyckte det var så skönt. Jag hade inget behov av att träffa en massa andra föräldrar. Jag ville liksom njuta av mitt barn. Sen var det andra som tyckte att jag borde gå till öppna förskolan där vi bor, mest för mitt barns skull. Men ett litet barn har ju inte det behovet heller. Men sen när hon blev lite större gick vi dit lite. Det var nog en bra tajming för oss. Jag började nog känna att det skulle vara kul att komma ut lite mer, och för henne var det också kul att leka i andra miljöer och träffa andra barn och så (intervju, mamma).

En av de intervjuade föräldrarna var relativt nyinflyttad i Göteborg när hon blev förälder. Hon hade en anställning via ett bemanningsföretag och arbetsplatserna växlade ofta, vilket gjorde att det var svårt att hitta kontinuitet i sociala sammanhang på jobbet. För henne har mötesplatser som öppna förskolan varit en viktig arena för sociala kontakter. Hennes pojkvän som studerade på högskola menar att han fick sitt behov av sociala aktiviteter tillgodosett genom skolan, och har därför inte varit lika angelägen om att besöka den öppna förskolan för unga föräldrar.

Att det i första hand är för sin egen skull man vill gå till öppna förskolan är inget som de intervjuade föräldrarna sticker under stol med. Särskilt de som har spädbarn är tydliga med att det i första hand är deras behov av att träffa andra som styr. Men i takt med att barnen blir större så blir verksamheten allt mer betydelsefull även för barnen. Några av besökarna har valt att vänta med att låta barnen börja i den vanliga förskolan och för dem blir de öppna verksamheterna viktiga – helt i linje med barnomsorgsgruppens utredning. Föräldrar ser det som ett komplement, en plats för barnen att få stimulans genom att det finns en miljö och personal som kan skapa kreativa miljöer. På öppna förskolan kan barnen pyssla, leka med andra barn, delta i sångsamlingar och barnteater.

De intervjuade föräldrarna återkommer flera gånger till förmånen att gå till en öppen förskola som enbart vänder sig till unga föräldrar och har aktivt sökt sig till en sådan mötesplats.

Jag googlade. Jag skrev "unga föräldrar göteborg" tror jag. Vi har en annan öppen förskola i närheten av där jag bor, och där är det lite, ja också jättetrevligt, men där är det lite hejvilt i åldrar så, och här är det ju upp till 23, 24 år nått sånt, så. Det är ju jättetrevligt där också men vi har fastnat för denna så vi åker gärna hit. Man har lite mer gemensamt så, jag är ju 23 och de som är här är ju i samma situation, alltså håller på med studier eller så vad man gör, kontra mer på öppna förskolan där man sitter och pratar med nån som är 45. Det är ju också trevligt men det är liksom på en annan nivå. För det är kul att omge sig med mammor i sin egen ålder också (intervju, mamma).

Pappa: På den vanliga öppna förskolan är dom ju lite äldre, dom är 30 plus, så det blir lite svårare. Ibland när man frågar om hur gammal nån är tänker man 'va är hon så gammal'. Det blir lite svårare att umgås.

Intervjuare: Varför blir det svårare att umgås tänker du? Pappa: Jag vet inte. Man är i så olika steg i livet, fast man har något gemensamt när man får barn, därför går det väl hyfsat lätt att umgås. Men det är något

oförklarligt. Egentligen skulle man väl kunna bli jättebra kompisar, det tror jag, men man tänker bara att, 'oj, ja, vad trevligt att träffas, oj är du så gammal, ja men då går det inte'. Lite så tänker man.

Samtidigt som föräldrarna är samstämmiga i att öppna förskolan för unga föräldrar är en bra mötesplats blir det i intervjuerna tydligt att den bara är en av många sociala arenor där föräldrarna rör sig.

Intervjuare: Om du tänker på de ställen som du besöker under en vecka, för att träffa andra föräldrar, vilka platser är det?

Mamma: Ja det är ju öppna förskolan här då, och så öppna förskolan där jag bor, och så är det en grupp på Facebook för unga mammor, och en annan Facebook-grupp för föräldrar som bor i närheten av där jag bor. Sen har jag ju haft den där BVC-gruppen också som har träffats efter att vi fick barn. Så det är fullt upp.../ Faktum är att jag just nu försöker träna mig mer på att inte göra en massa saker hela tiden, alltså bara vara hemma. För jag tror att det kan vara bra för min son också, och för mig, att det kan vara lite bra att ha långtråkigt ibland.

Forskning visar att internet är en källa till information och interaktion mellan människor, inte minst i ämnen och frågor som har med föräldraskap att göra (se exempel Plantin & Daneback, 2016). Det finns olika teorier om varför människor söker kontakt på nätet och huruvida relationer on-line skiljer sig från relationer off-line. De intervjuade föräldrarna på öppna förskolan för unga föräldrar ger olika exempel på hur de använder sig av internet. Många av dem har hittat till öppna förskolan genom Google och använt sökord som ung förälder och öppen förskola. Flera är också medlemmar i olika grupper på Facebook eller forum där man kan vara anonym genom att använda sig av ett alias. Vad föräldrarna söker efter skiljer sig åt. En del är framför allt intresserade av att få kontakt med föräldrar som bor i närområdet, personer som de också kan träffa face-to-face. Andra är mer intresserade av erfarenhetsutbyte i särskilda frågor, att hitta en gemenskap med föräldrar som delar tankar och värderingar i frågor som rör föräldraskap och synen på barn. Internet kan också vara ett forum där man kan söka stöd i frågor som anses vara känsliga och som kan vara svåra att diskutera i en föräldragrupp som möts face-to-face (Plantin & Daneback, 2010). Exempel på sådana känsliga ämnen som de intervjuade föräldrarna nämner är amning, samsovning och separationer/skilsmässor.

Det är ingen av de intervjuade föräldrarna som vittnar om öppna konflikter på den öppna förskolan på Drottninggatan. De föräldrar som varit med en längre tid berättar dock att det finns en medvetenhet om att vissa frågor kan vara känsliga och de känner till att en del besökare har positionerat sig i dessa. Några föräldrar säger att de undviker att dela med sig om händelser i privatlivet för att inte riskera negativa kommentarer. Istället har de sökt stöd i andra sociala arenor och hos kompisar. I intervjuerna har jag frågat huruvida besökarna upplever att personalen på öppna förskolan är tillgänglig om man behöver tid för enskilda samtal. De flesta uppfattar att det förmodligen skulle gå alldeles utmärkt om man bad om det, men att det kan vara svårt att få till under den ordinarie tiden, och när verksamheten är slut för dagen är barnen ofta trötta och det är dags att gå hem. Å andra sidan är det ingen av de intervjuade föräldrarna som ger uttryck för att det är ett problem. De litar på att personalen skulle finnas där för dem om behov uppstår.

UNGT FÖRÄLDRASKAP OCH KÖN

I analysen av det empiriska materialet har betydelsen av kön uppmärksamats. I intervjuerna har föräldrarna delat med sig om sina tankar rörande skillnader mellan mammor och pappor. När jag frågat de intervjuade mammorna om varför deras partners inte besökt den öppna förskolan har inte alla reflekterat över detta. En del menar att han jobbar och därmed inte har något behov av att fylla dagarna med ytterligare aktiviteter. I något fall beskrivs pappan som lite äldre och därför inte passar in i målgruppen unga föräldrar. Detta bekräftas till viss del i intervjuerna med pappor, men här framkommer också en bild som handlar om att det inte känns lika naturligt att gå till en sådan verksamhet, särskilt inte med tanke på att de flesta besökare är mammor.

Dom är ju jättetrevliga dom som kommer hit. Alla är ju så olika. När man har barn så har man ju något gemensamt så man har ju alltid något att prata om. Nu har jag inte träffat så många pappor, det blir ju lite jobbigare att bara umgås med mammor om man är ensam pappa. Det har jag märkt. Det hade väl kanske varit bra med en träffpunkt för unga pappor, jag har kollat lite på nätet, det hade väl varit kul. Vi pappor är väl så, kanske mammor har lättare att prata om sina egna barn (intervju, pappa).

På grund av att endast ett fåtal pappor intervjuats i den här studien finns inte underlag för en vidare diskussion om

särskilda pappagrupper vid den öppna förskolan för unga föräldrar. Det kan konstateras att i den översikt av öppna förskolor vid familjecentraler som gjordes för ett antal år sedan erbjöd ungefär 30 procent särskilda gruppverksamheter som riktar sig till män i form av pappagrupper (Enell, 2007). Det finns ett flertal exempel på att sådana grupper upplevts som positiva av deltagarna.

Samtidigt som de intervjuade föräldrarna uttrycker att både pappor och mammor är viktiga för sina barn kan beskrivningen av vardagen sägas återspegla en relativt traditionell fördelning i hemmet. Mammorna beskriver själva att de varit hemma med barnen. När de i intervjun resonerar om varför det blivit så menar flera att barnens pappa, till skillnad från henne, hade ett arbete när barnet föddes. Hennes ersättning från Försäkringskassan har därmed varit låg, vilket gjort dem beroende av mannens löneinkomst. Flera av familjerna vittnar dock om att mannens arbetstider medfört att han varit hemma mycket ändå, även om han rent formellt inte tagit ut några föräldradagar. På det viset anser de sig få mycket gemensam familjetid. I några familjer har sysselsättningen sett annorlunda ut, t ex att kvinnan förvärvat arbetat och mannen haft en pågående utbildning när barnet föddes. De presenterar andra logiker i intervjuerna, till exempel poängterar vikten av att mannen blir färdig med sin utbildning och därför inte bör ta studieuppehåll.

Givetvis har varje familj sin egen berättelse, sina förutsättningar och föreställningar om hur förvärvsarbete och hemarbete ska fördelas. Det kan ändå vara värt att uppmärksamma hur våra val påverkas av föreställningar om moderskap respektive faderskap, och att de val vi tror är individuella kanske är en spegelbild av förväntningar som medvetet eller omedvetet präglar våra tankar. Tidigare studier har lyft fram att unga föräldrar tenderar att utveckla mer traditionella könsrollsmönster och att kön i större utsträckning än åldern påverkar de konsekvenser som föräldrabilivandet får (Tryggvasson et al, 2012). Enligt Tryggvasson kan detta bero på att de unga föräldrarna ställs inför en utmanande livssituation innan en fullbordad identitet uppnåtts. Eftersom de egna livserfarenheterna är begränsade i frågor som rör föräldraskap får de förlita sig på gamla tankemönster om kön. Eftersom papporna är några år äldre kan de dock ha hunnit lite längre i sin identitetsutvecklingsprocess och har en tydligare yrkesidentitet. Tryggvassons tolkning utgår från Marcias teori om identitetsutveckling från slutet av 1960-talet, vilken uppmärksammar olika nivåer av identitetsstatus. För att nå en fullbordad identitet krävs enligt teorin en fas av utforskande, för att inte gå in i en för tidig identitet som kan kännetecknas av rigiditet och konformitet. I den här

studien har identitetsutveckling inte varit i fokus och Marcias intervjumall har inte använts för att bedöma identitetsstatus. Identitet kan också ses som en pågående process och att identiteten konstrueras genom att individen väver samman minnen och erfarenheter med det som pågår just nu och tankar om framtiden. Intervjusituationen kan då betraktas som en kontext där föräldrarna konstruerar sin identitet genom att berätta om sitt liv och sina erfarenheter. I intervjuerna utforskar de sin identitet som mamma och pappa, men också i förhållande till arbetsliv, egna föräldrar, vänner och övrigt socialt nätverk.

De pappor som intervjuats inom ramen för den här studien är relativt få, men när de berättar om sitt föräldraskap ligger det i linje med det som kallas för ett modernt föräldraskap som betonar närhet och goda relationer till barnet. De menar också att det är viktigt att vara tillsammans med barnen, gärna under en sammanhängande tid.

Det är väldigt viktigt att pappor är hemma. För att bygga upp en bra relation. Min pappa var borta väldigt mycket. Jobbade mycket. Jag träffade inte honom så mycket. Då får man inte samma relation som om man är hemma./.../Jag skulle önska att min dotter känner att hon kan prata med mig om allt när hon blir större, att hon ska kunna berätta om allt (intervju, pappa).

När föräldraskap och kön diskuteras i samhället uppmärksammas många gånger hur vår globala värld påverkar synen på moderskap och faderskap. En del menar att många människor som migrerar till Sverige kommer från kulturer där tvåförsörjaridealet inte är givet, och där män och kvinnor inte förväntas dela på föräldraledigheten. De föräldrar som intervjuats i den här studien visar att även svenskfödda föräldrar har en ambivalent inställning till skillnader mellan moderskap och faderskap. Flera av de intervjuade mammorna säger att de vill vara den som står sitt barn närmast och att de trivs med detta. Samtidigt uttrycker flera av de intervjuade mammorna att de stundtals kan känna irritation gentemot sin partner över att vara huvudansvarig och den som alltid ska ha den övergripande "kollen" i alla möjliga frågor som rör barnen och deras vardag.

SUMMERANDE TANKAR

Den här rapporten har tecknat en bild av "tidigt" föräldraskap och hur föräldrar själva uppfattar sin situation. Förhoppningen är att rapporten kan fungera som underlag för diskussioner om hur verksamheter och arenor för föräldrar kan utformas, men också diskussioner om regelverk och

normer som riskerar att skapa utanförskap och/eller ekonomisk utsatthet på lång sikt både för föräldrar och för deras barn. De frågor som avslutningsvis kommer diskuteras är betydelsefulla för såväl professionella som politiska aktörer för strategiska beslut beträffande utformningen av ekonomiskt och socialt stöd till olika grupper av föräldrar.

Vad är ett "tajmat föräldraskap" – dags att omvärdera ungt föräldraskap?

Tidigare forskning som studerat övergången till föräldraskap har uppmärksammat olika typer av transitioner, så som linjerära och icke-linjära transitioner (Plantin et al, 2012). De transitioner som benämns som linjära är de som följer en tänkt ordning; flytta hemifrån, utbilda sig, träffa partner, få arbete, skaffa barn. De icke-linjära är de som gör saker i en annan ordning. Om man beaktar resultaten av den här studien kan man ifrågasätta själva benämningen linjär och icke-linjär; vem är det som bestämmer att saker som ting är linjära bara för att de sker i viss ordning? Här kan det vara intressant att ställa den biologiska åldern mot livserfarenheter, resurser och tillgångar. Den biologiska åldern hamnar ofta i fokus när ungt föräldraskap diskuteras. Ungt föräldraskap kan definieras som att vara i en specifik ålder, till exempel under 23 år när man blir förälder. Men ett ungt föräldraskap kan också formuleras som ett yngre föräldraskap, yngre än den rådande normen. Den normen kan variera över tid, region och med födelse land. Det kan vara angeläget att diskutera huruvida senareläggandet av föräldraskap är något som ska premieras i den utsträckning som sker idag. Att förstagångsmammor blir äldre har till exempel problematiserats med anledning av att kvinnors fertilitet avtar med åldern och många vänder sig till fertilitetskliniker på grund av svårighet att få barn. Att avvakta föräldraskap till dess man utbildat sig färdigt och etablerat sig på arbetsmarknaden kan också medföra negativa konsekvenser. Studier om tidspress har visat att föräldrar med högkvalificerade arbeten och med hög utbildningsnivå upplever mer tidspress i vardagen, vilket kan tolkas som att dessa individer är mer prestationsinriktade i sitt yrkesliv, något som spiller över på familjelivet (Larsson, 2012). Tidspressen blir extra påtaglig för kvinnor, vilket anses bero på kvinnors dubbla arbetsbörda, där de utöver förvärvsarbete också står för merparten av det obetalda arbetet i hemmet (Phau-Effinger, 2006). Att upplevelsen av tidspress kan vara annorlunda för föräldrar som inte etablerat sig på arbetsmarknaden återspeglas i föräldraintervjuerna. En fördel som de själva påtalar med att få barn tidigare är att de känner mindre stress över att snabbt

komma tillbaka i arbetslivet och att karriären får vänta. Detta är något de noterat i samtal med lite äldre mammor som de möter på andra öppna förskolor och sociala sammanhang. Om vi vänder oss till tidigare forskning kan vi dock konstatera att det inte finns något enkelt samband mellan grad av förankring på arbetsmarknaden och hälsa/ohälsa. I en rapport av Angelov m fl (2013) pekar författarna till exempel på deltidsarbete som en risk för sjukskrivning. Deltidsarbete ses som ett tecken på en svagare förankring på arbetsmarknaden och tycks spela roll för benägenheten att vara sjukfrånvarande (Angelov m fl, 2013). I den analysen fanns emellertid inte faktorn ålder med, och det är därför svårt att avgöra huruvida risk för ohälsa varierar mellan deltidsarbetande kvinnor i olika faser i livet.

Med ovanstående i åtanke kan konstateras att bilden av ett välutmat föräldraskap är mer mångfacetterad än det som återspeglas i de lagar och normer som är gällande i Sverige. Den svenska välfärdsregimen har under lång tid premierat tvåförsörjarmodellen och tankefiguren att föräldraskap ska föregås av etablering på arbetsmarknaden. I vissa avseenden kan lagstiftningen betraktas som lyckad, då många föräldrar anpassar tidpunkten för föräldraskapet efter detta. Samtidigt grumlans bilden av undersökningar som visar att mödrar fortfarande står för 75 procent av föräldradagarna, att var fjärde pappa till barn födda 2012 inte tagit ut någon föräldraledighet alls under barnets två första levnadsår (Försäkringskassan, 2015), att arbetsmarknaden fortfarande är starkt könssegregerad, att moderskap i högre omfattning än faderskap leder till ohälsa (Angelov m fl, 2013) samt att föräldrars tidspress ökar med utbildningsnivå och högkvalificerade arbeten. Kanske kan det finnas fördelar med en mindre tydlig styrning i när föräldraskap är bäst lämpat, och att personer inte bör straffas för att de får barn innan de är färdiga med utbildning och arbetslivsetablering. Fler aspekter behöver vägas in i synen på ett välutmat föräldraskap, en syn som är relevant för den tid vi lever i. En sådan analys kan möjliggöra välfärdssystem som är hållbara för både individen och samhällsekonomin.

Behov av särskilda mötesplatser för unga föräldrar - behov av särskilt stöd?

En annan fråga som rapporten velat belysa är huruvida det finns behov av särskilda arenor för unga föräldrar, och var gränsen i så fall går för vem som är ung förälder. I intervjuerna har föräldrarna fått svara på hur de tänker på sig själva, är de i första hand föräldrar eller är de "unga föräldrar"? Svaren på dessa frågor har varit skiftande, och föräldrarna visar på god förmåga att reflektera över hur

de ser på sig själva och hur andra betraktar dem. Några föräldrar menar att åldern är sekundär och lägger inte så stor vikt vid den biologiska åldern i samband med föräldraskapet. Andra har en tydlig identitet som ung förälder, vilket kan vara besvärande ibland, men samtidigt något de kan känna stolthet över.

Ett återkommande argument som Göteborgs Stadsmission mött från professionella aktörer är att gruppen unga föräldrar inte är tillräckligt stor och att de har möjlighet att delta i ordinarie verksamheter som erbjuds föräldrar, så som öppna förskolor och föräldragrupper via mödra- och barnhälsovården. Det här argumentet förekommer också i relation till andra grupper som kan behöva extra stöd i sitt föräldraskap, att det finns en poäng i att erbjuda stöd på en "normalarena" som öppen förskola för att undvika stigmatisering. Med denna strategi har det dock visat sig vara svårt att nå vissa grupper, och besökargruppen vid öppna förskolor vid familjecentraler domineras av föräldrar från socioekonomiskt starka grupper, medan pappor, utlandsfödda och socioekonomiskt svaga grupper är underrepresenterade (Enell, 2007).

De föräldrar som intervjuats i denna rapport är av uppfattningen att det behövs särskilda mötesplatser för det vi kan kalla yngre föräldrar. Det är den subjektiva upplevelsen av att vara "en ung förälder" som påverkar behovet, och på vilket sätt man avviker från "det normala" varierar med bostadsområde och socialt kontaktnät. För någon är det inte alls konstigt att få barn som 22-åring eftersom alla andra i området också får barn i den åldern. Många kanske kommer från länder där man snarare förväntas få barn relativt tidigt, och där ungt föräldraskap inte signalerar problem. För en annan 22-åring är detta något som helt avviker från normen. Här kan jag konstatera att de föräldrar som söker sig till öppna förskolan för unga föräldrar snarare tillhör den senare gruppen. Det är i relation till andra föräldrar i bostadsområdet som man känner sig annorlunda genom att vara yngre än genomsnittet. En i sammanhanget viktig notering är att det inte finns något som garanterar att alla unga föräldrar känner sig hemma på den öppna förskolan för unga föräldrar inom Stadsmissionen. Även där omskapas och nyskapas normer om vad som är "lagom" ålder för föräldraskap och hur relationen till partner och barn bör se ut. En 15-årig mamma utan partner skulle kunna känna sig avvikande och annorlunda i relation till övriga besökare.

I arbetet med att analysera intervjuerna har jag reflekterat över de likheter som finns mellan dessa föräldrar och de föräldrar som jag intervjuade inom ramen för min doktorsavhandling (Wissö, 2012). Oavsett om man är 21 år eller 41 år innebär livet som småbarnsförälder att man delar samma funderingar och erfarenheter. Att vara föräld-

er till små barn handlar om att prioritera barnen och deras behov, samtidigt som man också ska ta hänsyn till egna behov och hantera många olika relationer. I mina intervjuer finns det inte något som tyder på att de yngre föräldrarna skulle vara mer osäkra eller i större behov av utbildning än de äldre föräldrarna. Det här är en uppfattning som även personalen på öppna förskolan vittnar om. De föräldrar som intervjuats ger ett intryck av att vara kompetenta och reflexiva föräldrar, vilka axlar föräldraskapet med självklarhet. Några av föräldrarna menar emellertid att de, på grund av sin ålder, också blivit måna om att visa upp sig som just kompetenta, för att inte riskera att kritiseras av omgivningen. Någon förälder uttrycker att man som ung förälder måste vara "extra duktig". Att föräldraskap är något som ska visas upp, både medvetet och omedvetet, är dock inte något som är unikt för unga föräldrar. Modern teoribildning om familjeliv och föräldraskap visar just på detta, att vi i olika sammanhang visar upp en bild som vi tänker ska passa överens med de normer och värderingar som råder i ett visst sammanhang, det som Finch (2007) kallar "displaying family". För dem som i sitt arbete möter föräldrar är det viktigt att vara medveten om detta, för att kunna skapa sociala arenor där det är tillåtet att visa olika sidor av sitt föräldraskap – både det som man upplever som styrkor, men också aspekter som präglas av mer osäkerhet och otillräcklighet. Det behöver inte enbart vara i relation till barnet. Även i relation till partner och hur man resonerar kring utbildning och förvärvsarbete kan osäkerhet uppstå där man behöver någon att resonera med och få bekräftelse ifrån.

Eftersom övergången till föräldraskap och upplevelsen av denna beror på den omgivande miljön och individens resurser kan det självklart skilja mellan individer och mellan olika områden vilken typ av stöd som efterfrågas. För en del unga föräldrar är det inte åldern som upplevs vara bekymret, snarare kanske det handlar om att sakna bostad, fattigdom eller exkludering på grund av etnicitet eller sexualitet. För att förstå de behov som finns krävs lyhördhet från professionella aktörer och ett intresse av att lyssna till föräldrars tankar och upplevda behov.

Avslutande kommentarer

I viss mån kan man säga att de personer som intervjuats i den här studien har anpassat sitt föräldraskap utifrån rådande normer i samhället, genom att de understryker att de haft en stabil relation med en partner och att barnet kommit till inom ramen för en heterosexuell relation. Samtidigt kan man säga att de ifrågasätter den domi-

nerande bilden av föräldraskap vad gäller tajming och utformning, och de vill vara med om att omskapa bilden av "ung förälder". Deras erfarenheter öppnar upp för diskussioner om hur samhällets institutioner styr vad som anses vara rätt och riktigt att göra. Intervjuerna visar också att ett ungt föräldraskap inte betyder samma sak för alla och inte utformas på samma sätt. Det finns till exempel variation i hur de utövar sitt föräldraskap och i tankar om barnuppfostran. De mammor och pappor som intervjuats i den här studien beskriver sitt föräldraskap i positiva termer. Det utesluter inte möjligheten att vissa unga föräldrar och deras barn upplever svårigheter, både nu och i framtiden. Som tidigare nämnts kan föräldraskapet i sig, oavsett ålder, medföra vissa risker så som ohälsa, försämrad förankring på arbetsmarknaden och lägre inkomst.

Genom den här studien går det att få en bild av föräldrar som inte följer socialförsäkringssystemets intentioner vad gäller tidsföljden av arbetslivsetablering och föräldraskap. Genom kvalitativa data baserade på intervjuer får vi ta del av individuella tankar och erfarenheter av ungt föräldraskap. Studien väcker dock frågor som behöver besvaras med hjälp av andra metoder. Det finns ett behov av ett mer samlat grepp för att kunna analysera långtidseffekter av ungt föräldraskap. Vi vet att de som inte anpassar sitt föräldraskap efter socialförsäkringens system straffas kortsiktigt genom låg föräldrapenning. För att förstå vem som riskerar långvarigt utanförskap och svårigheter att komma in på arbetsmarknaden finns ett behov av att analysera långsiktiga effekter av föräldrars livslopp. Är till exempel socialförsäkringssystemen tillräckliga för att undvika fattigdom både för barn och för deras föräldrar, för dem som inte har någon sjukpenninggrundande inkomst. Vilka konsekvenser har åldern för föräldrablivandet med avseende på arbetsmarknadsutfall, sjukskrivning, inkomster och utbildningsnivå? Är det så att unga föräldrar kommer ikapp andra föräldrar efter ett antal år? Finns det andra faktorer som avgör långtidseffekten? Skiljer det sig mellan andra typer av individer som är borta från arbetsmarknaden på grund av ohälsa, arbetslöshet, diskriminering mm.

Flera av de intervjuade föräldrarna understryker vikten av att få utforma sitt vardagsliv utan att andra förminska eller kommenterar deras sätt att leva. Det gäller dels det faktum att man som förälder är yngre än genomsnittet och dels hur de inom familjen fördelar föräldradedighet och hemarbete. För de som får barn innan studier är avslutade är det viktigt att samhället kan erbjuda flexibla lösningar, vilka underlättar för studerande föräldrar. De föräldrar som vill kunna genomföra platsförlagda utbildningar bör ha möjlighet till det. Rätten att återuppta studier efter föräldradedighet är en viktig aspekt, men också möjlighet till flexibla

lösningar och anpassad studiegång för att kunna kombinera föräldraskap och studier. Distansutbildningar är något som flera av de intervjuade mammorna lyft fram som ett bra alternativ till campusförlagda utbildningar. De är beredda att använda tid på kvällar och helger till studier och/eller arbete. Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma vilka konsekvenser detta kan få på sikt, både ur ett jämställdhetsperspektiv och hälsoperspektiv. De mammor som intervjuats drar ett stort lass när det gäller ansvaret för barnen och vardagens rutiner. Även om de beskriver sin situation som hanterbar, finns risk att den kan leda till utmattnings eller ohälsa. Tidigare studier har visat att familjebildandet ökar kvinnors sjukfrånvaro i jämförelse med mäns och att

skillnaden kvarstår så länge som 16 år efter första barnets födelse (Johansson, 2013). Hur papporna påverkas av det tidiga föräldraskapet och av att ta på sig försörjningsansvaret är något som denna studie inte har kunnat kasta ytterligare ljus över. De intervjuade mammorna säger att deras partners ibland verkar stressade över ekonomin och att de förväntas försörja familjen, vilket bland annat resulterat i att de gått till arbetet även när de är sjuka eller inte mår bra. Men tanke på att en stor del av de studier som gjorts om faderskap involverat män med högre utbildning och som är etablerade på arbetsmarknaden, är det viktigt att framtida forskning uppmärksammar hur faktorer som ålder och social tillhörighet påverkar upplevelsen av faderskap.

UNGA FÖRÄLDRAR REFERENSER

Bergnéhr, D (2008) *Timing Parenthood. Independence, Family and Ideals of Life*. Linköping University: The Department of Child Studies.

Berrington, A, Diamond, I, Ingham, R, Stevansson, J (2005) *Consequences of teenage parenthood: pathways which minimise the long term negative impacts of teenage childbearing*. University of Southampton. Department of Health.

Bourdieu, P (1986) *The Forms of Capital. I: Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Richardson, J G (red.) Westport, Connecticut: Greenwood Press.

Brannen, J; Lewis, S; Nielsen, A & Smithson, J (red) (2002) *Young Europeans, work and family. Futures in Transition*. London: Routledge.

Bäck-Wiklund, M & Bergsten, B (1997) *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och Kultur.

Casén Nylander, M (2016) "Jag har fått rätt att vara den jag alltid har varit" *Föräldrabilivandets påverkan på unga mammors identitet*. Examensarbete 30 HP. Göteborgs universitet. Psykologiska institutionen.

Dahlberg, J (2015) *Social Background and Becoming a Parent in Sweden: A Register-Based Study of the Effect of Social Background on Childbearing in Sweden*. *Eur J Population* (2015) 31:417–444

Daneback, K & Sorbring, E (red) (2016) *Socialt arbete och internet – att förstå och hantera sociala problem på nya arenor*. Stockholm: Liber.

Danielsson, M; Rogala, C & Sundström, k (2003) Få tonårsgraviditeter i Sverige – jämförelse mellan fem västländer. Läkartidningen 23, (100) 2063-2066.

Duncan, S. Alexander, C. and Edwards, R. (2010) What's the problem with teenage parents? In Duncan, S. Edwards, R. and Alexander, C. (Eds) *Teenage Parenthood: What's the Problem?* London: The Tufnell Press.

Enell, S (2007) Kunskapsöversikt om familjecentraler. Jönköping: Luppen kunskapscentrum.

Finch, J (2007) Displaying families. *Sociology*, 02/2007, Volym 41, Tidskriftsnummer 1

Edwards, R. Duncan. S. and Alexander, C. (2010) Conclusion: Hazard warning. In Duncan, S. Edwards, R. and Alexander, C. (Eds) *Teenage Parenthood: What's the Problem?* London: The Tufnell Press.

Ekéus, C & Christensson, K 2003 Reproductive history and involvement in pregnancy and childbirth of fathers of babies born to teenage mothers in Stockholm, Sweden. *Midwifery* (2003) 19, 87^95 &

Ekéus, C (2004) *Teenage parenthood. Paternal Characteristics and child health outcomes.* Doktorsavhandling. Stockholm: Karolinska institutet.

Elder, G H & Giele, J Z (2009) *The Craft of Life Course Research.* New York: Guilford Publications.

Hoem, B. (2000). Entry into motherhood in Sweden: the influence of economic factors on the rise and fall in fertility, 1986 – 1997. *Demographic research* 2(4), pub. 17 April 2000. www.demographic-research.org/Volumes/Vol2/4.

Johansson, Per, Angelov, Niolay, Lindahl Erica (2013) "Kvinnors större föräldraansvar och högre sjukfrånvaro" Rapport 2013:7 IFAU.

Kaufman, G & Bernhardt, E (2012) His and her job: What matters most for fertility plans and actual childbearing? *Family Relations* 61, pp 686-697.

Klinthäll, M and Urban, S (2014) Second-generation Immigrants in the Small-Business Sector in Sweden. *Journal of Immigrant & Refugee Studies* Vol. 12 , Iss. 3, 2014

Mills, A., Schmied, V., Taylor, C., Dalehn, H., Shuiringa, W., Hudson, M (2013) Someone to talk to: young mothers' experiences of participating in a young parents support programme. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. Volume 27, Issue 3, pages 551–559.

Morgan, D H J (1998) *The Focus Group Guide Book.* Thousand Oaks, California: Sage.

Nilsen, A; Brannen, J & Lewis, S (red) (2012) *Transitions to parenthood in Europe. A comparative life course perspective.* Bristol: The Policy Press.

OECD (2013). *Discrimination against immigrants—measurement, incidence and policy instruments.* In *International migration outlook 2013.* OECD Publishing

Oláh, L. Sz., Bernhardt, E. M. (2007). Sweden: Combining childbearing and gender equality. *Demographic Research*, 19(28), 1105-1144. <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol19/28/>.

Plantin, L., Bäck-Wiklund, M Kovacheva, S & das Dores Guerreiro, M (2012) Comparing Transitions to Fatherhood across contexts. I: Brannen, J; Lewis, S, Nilsen, A: *Transitions to parenthood in Europe.* Bristol: Policy Press.

Plantin, L (2001) Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av föräldraskapet. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete

Sandbaek, M (2009) Family income and children's perception of parental support and monitoring. *Social Policy and Society*, 10/2009, Vol 8, No 4, pp- 515-526.

Statistics Sweden. (2002). Hur många barn får jag när jag blir stor? Barnafödande ur ett livsperspektiv. Demografiska rapporter 2002:5 [How many Children will I have when I grow up? Childbearing in a Life-perspective. Demographical reports 2002:5] Stockholm: Statistics Sweden.www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51ST0205.pdf Stockholm: Fritzes

Stauber, B (2010) Transitions into parenthood. Extra report. Family platform. Existential Field 6. Institute for educational sciences, Tubingen University.

Tryggvasson, N; Sorbring, E & Samuelsson, G (2012) Unga föräldrar – identitet, möjligheter och utmaningar. Malmö: Liber.

Ungdomsstyrelsen (2009) Unga föräldrar, studier och arbete. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Ungdomsstyrelsen (2012) Unga föräldrars möjlighet att slutföra sin utbildning. http://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/unga-foraldrars-mojligheter.pdf

Ungdomsstyrelsen (2013) Ung idag 2013: en beskrivning av ungdomars villkor. Ungdomsstyrelsens skrifter, 2013:3. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Walther, A (2006) Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *J. Young*, 14 (1) pp119-141.

Wahn, E (2007) Teenage childbearing in Sweden. Support from social network and midwife. Doktorsavhandling. Stockholm: Karolinska Institutet.

Wibeck, V (2000) Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod. Lund: Studentlitteratur.

Wissö, T (2012) Småbarnsföräldrars vardagsliv. Omsorg, moral och socialt kapital. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet.

Göteborgs kyrkliga stadsmission

info@stadsmissionen.org

Stigbergsliden 6, 414 63 Göteborg

VX 031-755 36 00

Gåvoplusgiro: 90 01 70-2

Gåvobankgiro: 900-1702

Swish: 900 17 02

GÖTEBORGS KYRKLIGA
STADSMISSION